

Byla C-391/20

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2020 m. liepos 29 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Satversmes tiesa (Konstitucinis Teismas, Latvija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. liepos 14 d.

Pareiškėjai:

Boriss Cilevičs ir kt.

Ginčijamą teisės aktą priėmusi institucija:

Saeima (parlamentas, Latvija)

**LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA (LATVIJOS
RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS, LATVIJA)**

NUTARTIS

**DĒL KLAUSIMŲ PATEIKIMO EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO
TEISMUI,**

KAD JIS PRIIMTŲ PREJUDICINĮ SPRENDIMĄ

BYLOJE Nr. 2020-33-01

Ryga, 2020 m. liepos 14 d.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa <...> (prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo sudėtis)

dvidešimties *Saeima* (parlamentas, Latvija) tryliktosios kadencijos narių (Boriss Cilevičs, Valērijs Agešins, Vjačeslavs Dombrovskis, Vladimirs Nikonovs, Artūrs Rubiks, Ivans Ribakovs, Nikolajs Kabanovs, Igors Pimenovs, Vitālijs Orlovs, Edgars Kucins, Ivans Klementjevs, Inga Goldberga, Evija Papule, Jānis Krišāns, Jānis Urbanovičs, Ļubova Švecova, Sergejs Dolgopolovs, Andrejs Klementjevs,

Regīna Ločmele-Luņova ir Ivars Zariņš) prašymu <...> (procesinės nuorodos), pateiktu per rašytinę proceso dalį, 2020 m. liepos 14 d. teismo posėdyje išnagrinėjęs bylą dėl *Augstskolu likums* (Aukštojo mokslo įstaigų įstatymas) 5 straipsnio 1 dalies trečio sakinio ir 56 straipsnio 3 dalies, taip pat šio įstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatų 49 punkto atitikties *Latvijas Republikas Satversme* (Latvijos Respublikos Konstitucija; toliau – Konstitucija) 1 ir 105 straipsniams,

nustatė:

I. Latvijos teisės aktai

1. Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtinta: (orig. p. 2)

„Latvija yra nepriklausoma demokratinė respublika.“

Konstitucijos 4 straipsnyje nustatyta:

„Latvių kalba yra Latvijos Respublikos oficialioji kalba. Latvijos vėliavos spalva – raudona su balta juoste.“

Konstitucijos 68 straipsnyje numatyta:

„Visas tarptautines sutartis, reglamentuojančias klausimus, kurie turi būti svarstomi per teisėkūros procedūrą, turi patvirtinti parlamentas.“

Sudarydama tarptautines sutartis Latvija dalį valstybės institucijų kompetencijos gali perduoti tarptautinėms institucijoms, siekdama stiprinti demokratiją. Tarptautines sutartis, pagal kurias tarptautinėms institucijoms perduodama dalis valstybės institucijų kompetencijos, parlamentas gali patvirtinti per sesijas, kuriose dalyvauja bent du trečdaliai parlamento narių; tam, kad sutartis būtų patvirtinta, reikia dviejų trečdalių dalyvaujančių parlamento narių balsų daugumos.

Dėl Latvijos narystės Europos Sąjungoje sprendžiama referendumu, surengtu parlamento siūlymu.

Dėl Latvijos narystės Europos Sąjungoje sąlygų esminių pakeitimų rengiamas referendumas, jeigu to prašo bent pusė parlamento narių.“

Konstitucijos 105 straipsnyje nustatyta:

„Kiekvienas žmogus turi teisę į nuosavybę. Nuosavybės teise priklausantis turtas neturi būti naudojamas pažeidžiant viešąjį interesą. Teisė į nuosavybę gali būti ribojama tik įstatymu. Priverstinis nusavinimas galimas tik išimtiniais atvejais, kai to reikia visuomenės poreikiams, ir atliekamas pagal konkretų įstatymą; už nusavintą turtą sumokama teisinga kompensacija.“

Konstitucijos 112 straipsnyje įtvirtinta:

„Kiekvienas žmogus turi teisę į mokslą. Valstybė užtikrina nemokamą pagrindinį mokslą ir kitų lygių vidurinį mokslą. Pagrindinis mokslas yra privalomas.“

Konstitucijos 113 straipsnyje numatyta:

„Valstybė pripažįsta mokslo, meno ar kitų rūšių kūrybos laisvę ir užtikrina autorių bei patentų teisės apsaugą.“

2. 1995 m. lapkričio 2 d. parlamentas priėmė Aukštojo mokslo įstaigų įstatymą, įsigaliojusį tų pačių metų gruodžio 1 d.

2.1. Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 5 straipsnyje iš pradžių buvo nustatyta, kad tų įstaigų uždavinys – puoselėti ir plėtoti mokslą bei meną. 2018 m. birželio 21 d. *Likums „Grozījumi Augstskolu likumā“* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Aukštojo mokslo įstaigų įstatymas) šio įstatymo 5 straipsnio trečias sakinytis iš dalies pakeistas ir suformuluotas taip: „Vykdamos savo veiklą įstaigos puoselėja ir plėtoja mokslą, meną ir oficialiąją kalbą.“ (orig. p. 3)

2.2. 2018 m. birželio 21 d. Įstatymu, kuriuo iš dalies keičiamas Aukštojo mokslo įstaigų įstatymas, taip pat iš dalies pakeistas minėto įstatymo 56 straipsnis. To straipsnio 3 dalies pradžioje sąvoka „valstybinės aukštojo mokslo įstaigos“ pakeista sąvoka „aukštojo mokslo įstaigos ir vidurinio bei techninio mokslo įstaigos“. Taigi nuo 2019 m. sausio 1 d. (šių dieną įsigaliojo pakeitimai) Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalis suformuluota taip:

„Aukštojo mokslo įstaigose ir vidurinio bei techninio mokslo įstaigose studijų programos dėstomos oficialiąja kalba. Studijų programas užsienio kalba galima dėstyti tik šiais atvejais:

1. studijų programos, pagal kurias Latvijoje mokosi užsienio studentai, ir studijų programos, organizuojamos vykdant Europos Sąjungos programose ir tarptautinėse sutartyse numatytą bendradarbiavimą, gali būti dėstomos oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis. Jeigu Latvijoje numatytų vykdyti studijų trukmė ilgesnė nei šeši mėnesiai arba skiriama daugiau nei 20 studijų kreditų, į užsienio studentams privalomų mokymo valandų skaičių turi būti įtrauktas oficialiosios kalbos mokymas;

2. oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis negali būti dėstoma studijų programos dalis, už kurią skiriama daugiau nei penktadalis kreditų, nors reikia atsižvelgti į tai, kad šiuo tikslu tas skaičius neapima baigiamųjų ir valstybinių egzaminų, taip pat kvalifikacinių bakalauro ar magistro baigiamųjų darbų rašymo;

3. studijų programos, kurios turi būti dėstomos užsienio kalba tam, kad būtų pasiekti jų tikslai pagal Latvijos Respublikos švietimo klasifikatorių, yra šių kategorijų švietimo programos: kalbų ir kultūros studijos arba su kalbų mokymusi susijusios programos. Atestacinė komisija nusprendžia, ar tam tikra studijų programa atitinka šią švietimo programų kategoriją;

4. Europos Sąjungos oficialiosiomis kalbomis gali būti dėstomos bendros studijų programos.“

Taigi Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad visose aukštojo mokslo įstaigose, įskaitant Latvijoje įsteigtas privačias įstaigas, studijų programos dėstomos oficialiąja kalba. Užsienio kalbomis tokias programas galima dėstyti tik toje nuostatoje numatytais atvejais.

2.3. 2018 m. birželio 21 d. Įstatymu, kuriuo iš dalies keičiamas Aukštojo mokslo įstaigų įstatymas, to įstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatos papildytos 49 punktu; punktas suformuluotas taip:

„Šio įstatymo 56 straipsnio 3 dalies pakeitimai, susiję su kalba, kuria turi būti dėstomos studijų programos, įsigalioja 2019 m. sausio 1 d. Tos aukštojo mokslo įstaigos ir vidurinio bei techninio mokslo įstaigos, kuriose studijų programos dėstomos šio įstatymo 56 straipsnio 3 dalies nuostatų neatitinkančia kalba, tokias programas atitinkama kalba gali dėstyti iki 2022 m. gruodžio 31 d. Nuo 2019 m. sausio 1 d. studentų (**orig. p. 4**) negalima priimti į tas studijų programas, kurios dėstomos šio įstatymo 56 straipsnio 3 dalies nuostatų neatitinkančia kalba.

3. Latvijoje yra dvi privačios aukštojo mokslo įstaigos: *Rīgas Ekonomikas augstskola* (Rygos aukštoji ekonomikos mokykla) ir *Rīgas Juridiskā augstskola* (Rygos aukštoji teisės mokykla); jų veikla reglamentuojama specialiais įstatymais. Šiuose įstatymuose, be kita ko, yra nuostatų dėl kalbos, kuria tose įstaigose dėstomos paskaitos.

Likums „Par Rīgas Ekonomikas augstskolu“ (Įstatymas dėl Rygos aukštosios ekonomikos mokyklos) 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Šioje įstaigoje paskaitos dėstomos anglų kalba. Darbai, reikalingi siekiant gauti bakalauro, magistro ar daktaro kvalifikacinį laipsnį, rašomi ir ginami, taip pat profesinės kvalifikacijos egzaminai vykdomi anglų kalba.“

Rīgas Juridiskās augstskolas likums (Įstatymas dėl Rygos aukštosios teisės mokyklos) 21 straipsnyje numatyta:

„Šioje įstaigoje dėstomos studijų programos, kurioms suteikta atitinkama licencija ir kurios patvirtintos pagal teisės aktų nuostatas. Paskaitos dėstomos anglų kalba arba kita oficialiąja Europos Sąjungos kalba.“

II. Europos Sąjungos teisė

4. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje pripažįstama įsisteigimo teisė, o 56 straipsnyje – laisvė teikti paslaugas. Įsisteigimo laisvė taip pat susijusi su laisve užsiimti verslu, pripažįstama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16 straipsnyje.

III. Faktinės bylos aplinkybės ir procesas *Satversmes tiesa*

5. *Satversmes tiesa* pradēta byla Nr. 2019-12-01 dēl Aukštojo mokslo īstaigu īstatymo 5 straipsnio 1 dalies trečio sakinio ir 56 straipsnio 3 dalies, taip pat šio īstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatų 49 punkto atitikties Latvijas Republikos Konstitucijas 1, 105 ir 112 straipsniams.

Ši byla pradēta dvidešimties Latvijas parlamento narių (toliau – pareiškējai) prašymu. Gavus tokios rūšies pareiškima atliekama abstrakti teisēs normų kontrolē. Tokių pareiškimų, kuriuos *Satversmes tiesa* teikia subjektai, turintys [teisę prašyti], kad būtų atlikta abstrakti teisēs normų kontrolē, īskaitant Latvijas parlamento narius, tikslas yra apginti viešuosius interesus. Šie pareiškimai – tai esminē priemonē siekiant apsaugoti svarbius valstybēs ir visuomenēs interesus. Abstrakti teisēs normų kontrolē yra priemonē, padedanti organizuoti teisēs sistemā. Taigi *Satversmes tiesa* turi īvertinti, ar (**orig. p. 5**) ginčijamos nuostatos atitinka aukštesnę galiā turinčias teisēs normas, atsižvelgdamas į visus asmenis, kuriems īstatymų leidėjo nurodymu taikomi atitinkami teisēs aktai (žr. 2016 m. lapkričio 15 d. *Satversmes tiesa* sprendimo byloje Nr. 2015-25-01 9 punktā).

6. *Satversmes tiesa* pateiktame pareiškime **pareiškējai** nurodē, kad Aukštojo mokslo īstaigu īstatymo 5 straipsnio 1 dalies trečias sakiny ir 56 straipsnio 3 dalis, taip pat šio īstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatų 49 punktas (toliau – ginčijamos nuostatos) neatitinka Konstitucijas 1, 105 ir 112 straipsnių.

Pareiškējai pateikē argumentā, kad dēl ginčijamų nuostatų ribojama privačių aukštojo mokslo īstaigu autonomija ir jų dėstytojų bei studentų akademinē laisvė, nes pagal tas nuostatas minėtos īstaigos privalo puoselėti ir plėtoti oficialiā kalbā ir ribojama jų galimybė siūlyti studijų programas užsienio kalbomis. Jie mano, kad taip ribojama teisė į mokslā, ītvirtinta Konstitucijas 112 straipsnyje.

Pareiškējai taip pat pažymėjo, kad dēl ginčijamų nuostatų ribojama aukštojo mokslo īstaigu teisė vykdyti komercinę veiklą ir už atlygį teikti aukštojo mokslo paslaugas pagal turimā licenciā, nors ši teisė saugoma taikant teisę į nuosavybę, pripažįstamā Konstitucijas 105 straipsnyje. Privačios aukštojo mokslo īstaigos visiškai negali siūlyti programų, kurios dėstomos anglų ar kitomis ne oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis ir kurioms suteiktas atitinkamas patvirtinimas.

Pareiškējai teigia, kad ginčijamos nuostatos taip pat pažeidžia Konstitucijas 1 straipsnyje ītvirtintā teisėtumo principā, pagal kurį privačių aukštojo mokslo īstaigu steigėjai galėjo turėti teisėtų lūkesčių, kad naudodamiesi savo nuosavybe galēs gauti pelno. Kadangi šios īstaigos gavo atitinkamas licenciā ir jų studijų programos buvo patvirtintos, jos tikėjosi, kad galēs toliau vykdyti atitinkamā komercinę veiklą. Nenumatyta nuostatų, pagal kurias būtų galima pradėti taikyti naujus teisēs aktus pamažu, taip pat kompensavimo mechanizmo.

Pareiškējai taip pat nurodē, kad taikant ginčijamas nuostatas sudaroma kliūčių patekti į aukštojo mokslo rinkā ir trukdoma kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiams bei įmonēm teikti aukštojo mokslo paslaugas užsienio kalbomis, todėl

ribojama teisė į įsisteigimo laisvę ir teisė į laisvą paslaugų judėjimą, kurios užtikrinamos Europos Sąjungos teisėje ir pripažįstamos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 ir 56 straipsniuose, taip pat laisvė užsiimti verslu, įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16 straipsnyje. (**orig. p. 6**)

7. Ginčijamą teisės aktą priėmusi institucija – parlamentas – teigia, kad ginčijamos nuostatos atitinka Konstitucijos 5, 105 ir 112 straipsnius.

7.1. Parlamentas tvirtina, kad taikant šias nuostatas privačių aukštojo mokslo įstaigų teisės neribojamos, nes teisė į mokslą apima tik studentų teisių apsaugą. Valstybė neprivalo užtikrinti, kad aukštojo mokslo dalykai būtų dėstomi kalba, kuri nėra oficialioji kalba. Pagal švietimo sistemos vientisumo principą turi būti taikomi pagrindiniai kalbiniai reikalavimai, vienodi įvairių rūšių ir lygių mokymui. Taigi negalima pripažinti, kad ribojamos Konstitucijos 112 straipsnyje suteikiamos teisės. Be to, net jei būtų nuspręsta, kad šios teisės ribojamos, toks apribojimas yra nustatytas įstatyme, juo siekiama teisėto tikslo ir jis proporcingas šiam tikslui.

7.2. Savo atsiliepime į pareiškimą parlamentas nurodė, kad taikant ginčijamas nuostatas nepažeidžiamos Konstitucijos 105 straipsnyje pripažįstamos teisės, nes įgyvendinant šias teises nėra suteikiama teisės aktuose numatyta asmenų teisės gauti pelno apsauga. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad privačios aukštojo mokslo įstaigos veikia tokia veiklos sektoriuje, kuriam taikomas konkretus reguliavimas ir kuris priklauso nuo įstatymų leidėjo nustatytų tikslų pasiekimo, ir į tai, kad pelno galima siekti tik įgyvendinant tokius tikslus. Net jeigu būtų nuspręsta, kad taikant ginčijamas nuostatas ribojamos Konstitucijos 105 straipsnyje pripažįstamos teisės, toks apribojimas yra proporcingas, nes privačios aukštojo mokslo įstaigos ir toliau gali dėstyti studijų programas, atitinkančias Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo reikalavimus, siūlyti neformaliuosius kursus ir vykdyti mokslinių tyrimų veiklą. Be to, Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatų 49 punkte numatytas gana ilgas pereinamasis laikotarpis.

Per teismo posėdį parlamentui atstovaujantis Sandis Bērtaitis nurodė, kad Sąjungos teisėje neribojama valstybių narių diskrecija švietimo srityje priimti teisės normas, kurių reikia siekiant apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes. Be to, jis pažymėjo, kad Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje yra numatytos konkrečios nuostatos dėl studijų programų dėstymo Europos Sąjungos kalbomis, todėl ši dalis nėra atsiejama nuo Europos Sąjungos švietimo erdvės.

8. 2020 m. birželio 11 d. *Satversmes tiesa* priėmė sprendimą byloje Nr. 2019-12-01 (toliau – sprendimas).

8.1. Savo sprendime *Satversmes tiesa* padarė išvadą, kad Konstitucijos 105 straipsnyje įtvirtinta teisė į nuosavybę turi būti aiškinama atsižvelgiant į įsisteigimo laisvę, pripažįstamą Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo

49 straipsnyje. Taigi jis nusprendė, kad reikia išaiškinti įsisteigimo laivės turinį, ir kartu numatė galimybę pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą. *Satversmes tiesa* taip pat pažymėjo, kad nepageidautina tokia situacija, kai pateikus prašymą priimti prejudicinį sprendimą (**orig. p. 7**) Teisingumo Teismui galbūt ilgą laiką bus nepriimtas sprendimas dėl to, ar ginčijamos nuostatos atitinka Konstituciją (bent dalinis sprendimas). Taigi *Satversmes tiesa* nusprendė nagrinėjamą bylą padalyti į dvi bylas: bylą dėl ginčijamų nuostatų atitikties Konstitucijos 112 straipsniui ir bylą dėl ginčijamų nuostatų atitikties Konstitucijos 1 ir 105 straipsniams. Dėl pirmosios bylos pažymėtina, kad joje reikėjo priimti sprendimą, nes šiomis aplinkybėmis ginčijamose nuostatose yra reguliuojama sritis, kurioje kompetenciją turi Europos Sąjungos valstybės narės pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnį. Vis dėlto dėl antrosios bylos pažymėtina, kad reikia atnaujinti jos nagrinėjimą iš esmės.

8.2. Atsižvelgdamas į tai, kad aukštasis mokslas ir mokslo, meno ar kitų rūšių kūrybos laisvė glaudžiai susiję, *Satversmes tiesa* byloje dėl ginčijamų nuostatų atitikties Konstitucijos 112 straipsniui ne tik išnagrinėjo klausimą dėl šių teisės normų atitikties teisei į mokslą, bet ir įvertino tų nuostatų atitiktį Konstitucijos 113 straipsniui, kuriame įtvirtinta mokslo kūrybos laisvė.

Sprendime jis pažymi, kad įstatymų leidėjas, Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 5 straipsnyje nustatydamas pareigą puoselėti ir plėtoti oficialiąją kalbą, apibrėžė pozityvią valstybės pareigą sukurti aukštajam mokslui skirtą teisinį pagrindą, pagal kurį būtų užtikrinama šių įstaigų veikla, vykdoma siekiant bendrojo intereso. Be to, reikia atsižvelgti į ginčijamą nuostatą, pagal kurią aukštojo mokslo įstaigoms suteikiama didelė diskrecija, susijusi su šios užduoties vykdymu. Taigi Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 5 straipsnio 1 dalies trečias sakinytis atitinka Konstitucijos 112 straipsnį, siejamą su jos 113 straipsniu.

Satversmes tiesa pažymėjo, kad Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama atsižvelgiant į šio įstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatų 49 punktą, nes tos teisės normos sudaro vieną teisinį pagrindą. Pagal šias teisės normas ribojama aukštojo mokslo įstaigų autonomija ir jų dėstytojų bei studentų akademinė laisvė, nes jose nustatyta apribojimų dėl užsienio kalbų vartojimo įgyvendinant studijų programas tose įstaigose. Šie apribojimai nustatyti įstatyme, jais siekiama teisėto tikslo ir jie tinkami tam tikslui pasiekti. Vis dėlto *Satversmes tiesa* padarė išvadą, kad įstatymų leidėjas nenagrinėjo, ar ši teisėtą tikslą galima pasiekti taikant mažiau ribojančias priemones. Viena iš tokių priemonių galėtų būti bendras visų privačių aukštojo mokslo įstaigų kokybės vertinimas, pagal kurį būtų galima suteikti leidimą siūlyti užsienio kalba dėstomas studijų programas. Be to, taikant teisės normas, kuriose būtų nustatytos Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalies išimtys, susijusios su tam tikromis mokslo šakomis ar taikomos tam tikro lygio studijoms, būtų mažiau ribojama privačių aukštojo mokslo įstaigų autonomija ir jų dėstytojų bei studentų akademinė laisvė. Taigi Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalis ir pereinamojo laikotarpio nuostatų 49 punktą (**orig. p. 8**) neatitinka Konstitucijos

112 straipsnio, siejamo su jos 113 straipsniu, tiek, kiek ginčijamos nuostatos taikomos privačioms aukštojo mokslo įstaigoms.

IV. Motyvai, dėl kurių *Satversmes tiesa* Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą

9. Pagal Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 8 straipsnio 1 dalį Latvijoje tokias įstaigas gali steigti valstybė arba kiti fiziniai ar juridiniai asmenys, įskaitant užsienio juridinius ar fizinius asmenis. Taigi aukštasis mokslas yra paslauga, kurią gali teikti privačių asmenų įsteigtos įmonės.

[Europos Sąjungos] sutarties 4 straipsnyje nustatyta, kad Europos Sąjunga gerbia valstybių narių nacionalinį savitumą. Be to, pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnį Europos Sąjunga pripažįsta valstybių narių atsakomybę už mokymo turinį ir švietimo sistemų organizavimą ir gerbia jų kultūrą bei kalbų įvairovę. Taigi galima daryti išvadą, kad aukštojo mokslo turinys ir organizavimas yra Europos Sąjungos valstybių narių kompetencijos sritys. Vadinasi, ginčijamos nuostatos, kuriomis reglamentuojama švietimo įstaigų veikla siekiant skatinti puoselėti ir plėtoti oficialiąją kalbą, taikomos srityje, patenkančioje į Europos Sąjungos valstybių narių kompetencijos sritį. Vis dėlto Teisingumo Teismas pripažino, kad įsisteigimo laisvė taip pat taikoma tose srityse, kuriose kompetencija palikta Europos Sąjungos valstybėms narėms (pavyzdžiui, žr. 2020 m. birželio 11 d. Teisingumo Teismo sprendimo *KOB*, C-206/19, <...> EU:C:2020:463, 20 punktą).

Įsisteigimo laisvė, kaip ji suprantama pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnį, apima teisę imtis savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ją verstis, taip pat steigti ir valdyti įmones tomis pačiomis sąlygomis, kurios įsisteigimo šalies teisės aktuose yra nustatytos jos pačios subjektams. Taigi šia laisve naudojasi ir fiziniai, ir juridiniai asmenys. Kaip nurodė Teisingumo Teismas, įsisteigimo laisvė turi būti suprantama plačiai. Ji apima Europos Sąjungos valstybių narių piliečių ir įmonių teisę siekiant pelno nuolat ir nepertraukiamai dalyvauti kitos valstybės narės ekonominiame gyvenime (žr. 1974 m. birželio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Reyners*, 2/74, <...> EU:C:1974:68, 25 punktą). Taigi aukštojo mokslo kursų organizavimas už atlygį taip pat patenka į įsisteigimo laisvės taikymo sritį, jeigu vienos valstybės narės pilietis šią veiklą nuolat ir nepertraukiamai vykdo kitoje valstybėje narėje iš pagrindinės ar antrinės buveinės pastarojoje valstybėje narėje. Šios laisvės apribojimais, kaip tai suprantama pagal Sutarties dėl Europos sąjungos veikimo (**orig. p. 9**) 49 straipsnio pirmą pastraipą, laikomos visos priemonės, pagal kurias minėta laisvė draudžiama, trukdoma ją įgyvendinti arba jos įgyvendinimas tampa mažiau patrauklus (žr. 2003 m. lapkričio 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Neri*, C-153/02, <...> EU:C:2003:614, 39 ir 41 punktus).

9.1. Per teismo posėdį, surengtą byloje Nr. 2019-12-01, keli parodymus duoti pakviesti asmenys *Satversmes tiesa* teigė, kad dėl ginčijamų nuostatų gali būti ribojama įsisteigimo laisvė, pripažįstama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo

49 straipsnyje, nes taikant Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnį užsienio įmonėms sudaroma sunkiai įveikiama kliūtis patekti į Latvijos aukštojo mokslo rinką.

Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją sąvoka „apribojimas“, kaip ji suprantama pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 ir 56 straipsnius, taikoma visoms priemonėms, dėl kurių draudžiama ar trukdoma įgyvendinti įsisteigimo laisvę ir laisvę teikti paslaugas arba toks įgyvendinimas tampa mažiau patrauklus. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje draudžiama taikyti tokius nacionalinės teisės aktus, dėl kurių teikti paslaugas tarp valstybių narių tampa sudėtingiau nei vienos valstybės narės viduje (žr. 2007 m. liepos 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija / Belgija*, C-522/04, <...> EU:C:2007:405, 37 punktą). 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (toliau – Paslaugų direktyva) pateikiama bendrųjų nuostatų, reikalingų siekiant padėti paslaugų teikėjams naudotis įsisteigimo laisve ir laisve teikti paslaugas. Paslaugų direktyvos 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės narės paslaugų teikimui negali kelti diskriminacinių reikalavimų.

Apribojimo sąvoka taip pat apima nediskriminacines valstybės narės priemones, kurios turi poveikį kitų valstybių narių įmonių patekimui į rinką ir taip sudaro kliūčių prekybai Europos Sąjungoje (pavyzdžiui, žr. 2009 m. balandžio 28 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija / Italija*, C-518/06, <...> EU:C:2009:270, 62 ir 64 punktus). Netiesiogine diskriminacija laikoma bet kuri nacionalinė priemonė, dėl kurios naudojimas Sutarties užtikrinamomis laisvėmis tampa mažiau patrauklus, nors ta priemonė ir taikoma neatsižvelgiant į pilietybę (pavyzdžiui, žr. 2020 m. kovo 3 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Vodafone Magyarqus*, C-75/18, <...> EU:C:2020:139, 42 ir 43 punktus).

Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad nacionalinės priemonės, galinčios sudaryti kliūčių pasinaudoti Sutarties garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis arba naudojimąsi jomis padaryti mažiau patrauklų, vis dėlto gali būti leidžiamos su sąlyga, kad jomis siekiama teisėto Sutartį atitinkančio tikslo, jos (**orig. p. 10**) yra pateisinamos privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, yra tinkamos jomis siekiamam tikslui įgyvendinti ir neviršija to, kas reikalinga šiam tikslui pasiekti (žr. 2007 m. liepos 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija / Belgija*, C-522/04, <...> EU:C:2020:139, 47 punktą). Teisingumo Teismas nagrinėjo įsisteigimo laisvės apribojimus aukštojo mokslo srityje, tačiau iki šiol jis yra nagrinėjęs [tik] sąlygas, susijusias su teise užsiimti atitinkama profesinė veikla valstybėse narėse, ir aukštojo mokslo diplomų pripažinimą (pavyzdžiui, žr. 2008 m. liepos 10 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Komisija / Portugalija*, C-307/07, <...> EU:C:2008:402, ir 2009 m. sausio 29 d. Sprendimą *Consiglio Nazionale degli Ingegneri*, C-311/06, <...> EU:C:2009:37). *Satversmes tiesa* mano, kad pagrindinė byla susijusi su patekimu į aukštojo mokslo paslaugų rinką. Teisingumo Teismas dar nėra nagrinėjęs klausimo dėl verslo plėtojimo aukštojo mokslo srityje.

Iki šiol Europos Sąjungos Teisingumo Teismas neanalizavo, ar taikant valstybės narės teisės aktus, kuriuose nustatyta pareiga puoselėti nacionalinę kalbą ir vartoti ją aukštojo mokslo srityje, taip pat ir privačiose aukštojo mokslo įstaigose, ribojama įsisteigimo laisvė ir, jeigu taip, ar toks apribojimas pateisinamas, yra tinkamas ir neviršija to, kas reikalinga šiam tikslui pasiekti. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusi su bylomis, kurių faktinės ir teisinės aplinkybės skiriasi nuo nagrinėjamos bylos aplinkybių, taip pat gali būti reikšminga nagrinėjant dabartinę situaciją. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad valstybės narės televizijos transliuotojams nustatytas įpareigojimas filmams viena iš tos valstybės narės oficialiųjų kalbų skirti tam tikrą dalį pajamų yra laisvės teikti paslaugas, įsisteigimo laisvės, laisvo kapitalo judėjimo ir laisvo darbuotojų judėjimo apribojimas. Toks apribojimas pripažintas atitinkančiu Sąjungos teisę (pavyzdžiui, žr. 2009 m. kovo 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo *UTECA*, C-222/07, <...> EU:C:2009:124, 24 punktą). Teisingumo Teismas taip pat padarė išvadą, kad teisės aktai, pagal kuriuos darbo sutartis privaloma sudaryti valstybės narės oficialiąja kalba, gali turėti atgrasomąjį poveikį kitų valstybių narių darbuotojams ir darbdaviams, nekalbantiems ta kalba, todėl jais ribojamas laisvas darbuotojų judėjimas. Šis apribojimas pripažintas neatitinkančiu Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnio (žr. 2013 m. balandžio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Las*, C-202/11, <...> EU:C:2013:239, 22 punktą).

Taip pat pažymėtina, kad 2020 m. kovo 5 d. pateiktoje išvadoje Teisingumo Teismo generalinė advokatė Juliane Kokott nagrinėjo tam tikras Vengrijos teisės nuostatas, (**orig. p. 11**) kuriose numatyta, kad užsienio aukštojo mokslo įstaigos, norinčios įsisteigti Vengrijoje, tai gali padaryti tik tada, jeigu aukštojo mokslo paslaugas teikia valstybėje, kurioje yra jų registruota buveinė, ir jeigu sudaryta tarptautinė Vengrijos ir atitinkamos valstybės sutartis. Nors Vengrijos vyriausybė tvirtino, kad tokios teisės normos reikalingos siekiant apsaugoti viešąją tvarką ir užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, generalinė advokatė padarė išvadą, kad jos neatitinka Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnio nuostatų, siejamų su šios sutarties 54 straipsniu, taip pat Paslaugų direktyvos 16 straipsnio ir laisvės užsiimti verslu, įtvirtintos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (žr. generalinės advokatės J. Kokott išvados, pateiktos byloje *Komisija / Vengrija*, C-66/18, <...> EU:C:2020:172, 130–140, 153–161 ir 175 punktus).

9.2. Pagal Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 5 straipsnį visos įstaigos, norinčios išduoti Latvijos Respublikoje pripažįstamą aukštojo mokslo diplomą, privalo plėtoti ir puoselėti oficialiąją kalbą, t. y. latvių kalbą. Minėto įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje ribojamos privačių aukštojo mokslo įstaigų galimybės siūlyti ir dėstyti kursus užsienio kalbomis, nes tai įmanoma tik toje nuostatoje nurodytais atvejais (žr. 2020 m. birželio 11 d. *Satversmes tiesa* sprendimo byloje Nr. 2019-12-01 29.4 punktą).

Abi nuostatos vienodai taikomos viešosioms ir privačioms aukštojo mokslo įstaigoms, taip pat įmonėms, įsteigtoms ir Latvijoje, ir užsienyje. Vis dėlto pagal Įstatymo dėl Rygos aukštosios teisės mokyklos 21 straipsnį ir Įstatymo dėl Rygos aukštosios ekonomikos mokyklos 19 straipsnio 1 dalį Aukštojo mokslo įstaigų

įstatymo 56 straipsnio 3 dalis netaikoma toms aukštojo mokslo įstaigoms, kurios įsteigtos Latvijoje.

Taigi *Satversmes tiesa* daro tokią išvadą: iš pirma minėtos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad pareiga vartoti valstybės narės oficialiąją kalbą arba skatinti ją plėtoti tam tikroje verslo srityje gali būti laikoma įsisteigimo laisvės apribojimu. Vis dėlto atsižvelgiant į valstybių narių kompetenciją švietimo srityje kyla abejonių, ar privačioms aukštojo mokslo įstaigoms nustatyta pareiga puoselėti ir plėtoti valstybės narės oficialiąją kalbą ir vartoti ją dėstant aukštojo mokslo studijų programas taip pat yra įsisteigimo laisvės apribojimas.

Ginčijamos nuostatos vienodai taikomos Latvijos įmonėms ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiams bei įmonėms; ši aplinkybė galėtų reikšti, kad tariamas apribojimas nėra diskriminacinis. Vis dėlto *Satversmes tiesa* mano, kad iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos (**orig. p. 12**) aiškiai nematyti, ar aplinkybė, kad Aukštojo mokslo įstaigų įstatymo 56 straipsnio 3 dalis netaikoma dviem aukštojo mokslo įstaigoms, kurių buveinė yra Latvijoje, turi įtakos šio apribojimo pobūdžiui. Iš tiesų negalima aiškiai nuspręsti, ar teisės normos, kurios vienodai taikomos Latvijos ir užsienio įmonėms, tačiau kuriose kartu numatytos išimties dviem Latvijoje buveinę turinčioms įmonėms, yra diskriminacinės.

Proporcingumo principas išsamiai išnagrinėtas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje (pavyzdžiui, žr. 2013 m. sausio 22 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Sky Österreich*, C-283/11, <...> EU:C:2013:28, 50 punktą ir 2014 m. balandžio 8 d. Sprendimo *Digital Rights Ireland ir Seitlinger ir kt.*, C-293/12 ir C-594/12, <...> EU:C:2014:238, 46 punktą). Vis dėlto darant prielaidą, kad dėl šioje byloje ginčijamų nuostatų ribojama įsisteigimo laisvė, kyla abejonių, ar remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnio ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16 straipsnio išaiškinimu galima daryti išvadą, kad toks apribojimas pateisinamas, tinkamas ir neviršija to, kas reikalinga norint įgyvendinti teisėtą tikslą apsaugoti oficialiąją kalbą, kurio siekiama šiuo apribojimu. *Satversmes tiesa* mano, kad oficialioji kalba yra vienas iš nacionalinių savitumą rodančių veiksnių.

10. Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyta ir *Satversmes tiesa* yra pripažinęs, kad ratifikavus Sutartį dėl Latvijos stojimo į Europos Sąjungą Sąjungos teisė tapo sudedamąja Latvijos teisės sistemos dalimi. Taigi siekiant išaiškinti nacionalinės teisės akto turinį ir taikyti šį teisės aktą reikia atsižvelgti į Europos Sąjungos teisę ir jos išaiškinimą, pateiktą Teisingumo Teismo jurisprudencijoje (žr. 2019 m. kovo 6 d. *Satversmes tiesa* sprendimo byloje Nr. 2018-11-01 16.2 punktą).

Iš įsipareigojimų, kuriuos Latvija prisiėmė dėl narystės Europos Sąjungoje, matyti, kad Konstitucijos 105 straipsnis turi būti aiškinamas atsižvelgiant į įsisteigimo laivę, pripažįstamą Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje (žr. 2020 m. birželio 11 d. *Satversmes tiesa* sprendimo byloje Nr. 2019-12-01 23.1 punktą). Taigi nagrinėjamoje byloje reikia išaiškinti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnio turinį.

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje nustatyta, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos Sutarčių išaiškinimo ir Europos Sąjungos teisės aktų galiojimo ir išaiškinimo. *Satversmes tiesa* yra teismas, kurio sprendimai negali būti toliau skundžiami teismine tvarka, kaip tai suprantama pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnio trečią pastraipą. Taigi jis (**orig. p. 13**) turi vykdyti savo pareigą pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nebent *Satversmes tiesa* patvirtintų, kad klausimas yra nesvarbus, arba Teisingumo Teismas jau būtų išaiškinęs atitinkamą nuostatą, arba tai, jog teisė taikoma teisingai, būtų taip akivaizdu, kad nekiltų jokių pagrįstų abejonų (pavyzdžiui, žr. 1982 m. spalio 6 d. Teisingumo Teismo sprendimo *CILFIT / Ministero della Sanità*, C-283/81, <...> EU:C:1982:335, 21 punktą). Kaip matyti iš šioje nutartyje minėtos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, tai, ar Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnis aiškinamas ir taikomas teisingai, nėra taip akivaizdu, kad nekiltų jokių pagrįstų abejonų. Nors Teisingumo Teismas keletą kartų yra išaiškinęs šią sutarties nuostatą, jis nepateikė išaiškinimo dėl įsisteigimo laisvės apribojimo aukštojo mokslo srityje.

Taigi *Satversmes tiesa* mano, kad byloje Nr. 2020-33-01 yra aplinkybių, pateisinančių sprendimą pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, <...> pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį *Satversmes tiesa*

nutarė:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pateikti šiuos prejudicinius klausimus:

1.1. Ar taikant tokias teisės normas, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, ribojama įsisteigimo laisvė, įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje, arba (subsidiariai) laisvė teikti paslaugas, užtikrinama [minėtos sutarties] 56 straipsnyje, taip pat laisvė užsiimti verslu, pripažįstama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16 straipsnyje?

1.2. Į kokius motyvus reikia atsižvelgti vertinant, ar tos teisės normos yra pateisinamos, tinkamos ir proporcingos, palyginti su teisėtu tikslu apsaugoti oficialiąją kalbą, kaip vieną iš nacionalinį savitumą rodančių veiksnių?

2. Bylos nagrinėjimą sustabdyti, kol bus priimtas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas.

Ši nutartis galutinė ir neskundžiama.

<...> [parašai ir oficialūs klausimai]